

Meşrûtiyet döneminin, nicelikte öne çıkan tiyatro toplulukları olgusunu İzmir’de de gördüğümüzü yineleyip, bu yıllarda yalnızca Heveskârân Heyet-i Temsiliyesi adını kullanan yeni bir toplulukla karşılaşırız. Cumhuriyet dönemine değin çalışmalarını sürdüren bu topluluğun bir duyurusunu, İzmir’de bugüne değin adını duymadığımız İris Tiyatrosu’nu da öğrenecek okuyalım:

“FEVKÂLÂDE TİYATRO- *Kordon’da İRİS Tiyatrosu’nda Temmuz’un 25. günü akşamı 9’da beğlere ve ertesi günü saat 3’te hanımlara:*

ZEHİRLİ ÇİÇEKLER

*nâm, hissî, edebî dört perdelik temâşâ. Heveskârân Heyet-i Temsiliyesi tarafından vaz’-ı sahne edilecektir.*⁵⁵”

Hüseyin Suad ile Cenab Şahabeddin’in birlikte yazdıkları **Zehirli Çiçekler** İris Tiyatrosu’nda sahnelenirken, 1918 yılı Ekim ayında, İzmir’in Cammarano ile Sporting Klub tiyatrolardan sonra en güzel tiyatrosu olarak bilinen İzmir Tiyatrosu’nda, İzmir’e turneye gelen Minakyan, **Yabanî Kız**⁵⁶ adlı “feci bir dram”ı oynarken “8 yaşından küçük olan çocuklar tiyatroya kabul olunmaz” kuralını da duyurusuna yazdırmaktadır. İzmir Tiyatrosu’nda yine repertuvar anlayışından uzak bir uygulama içinde olan tiyatrolarımızdan Minakyan’ın Osmanlı Dram Kumpanyası, birbiri ardına bildikleri bütün oyunlarını oynamakta, **Othello**’dan uyarlanmış **Arabe Jan** adlı oyunu hem İzmir Tiyatrosu’nda hem de yeni bir tiyatrodaki oynayacaklarını duyurmaktadırlar:

“*Kordon’da İZMİR TİYATROSU’nda OSAMANLI DRAM KUMPANYASI Minak Efendi İdaresinde:Teşrin-i evvelin 18. Perşembe günü akşamı saat 9.30’da umûma ve ertesi Cuma günü saat 2’de hanımlara: Birinci defa olarak ARABE JAN- Hissî, feci dram, perde: 6. Mevkiler numaralı olduğundan temâşâ - gîrânın biletlerini vaktiyle gişeden almaları rica olunur. Fiyatlarda tenzilât yapılmıştır. Aynı oyun cuma günü akşamı ÇAYIRLIBAHÇE’de (MELEZ) Tiyatrosu’nda vaz’-ı sahne edilecektir. Tafsilât el ilânlarındanır.*⁵⁷”

Kışlık, yazlık tiyatrolarıyla, Kordon’da, Beğler Sokağı’nda, Irgat Pazarı’ndaki sinemalarıyla İzmir, Meşrûtiyet yılları içinde sanatsal yönden büyük bir canlılık sunmaktadır. Örneğin, 1918 Kasımında, güzel sanatlara yönelik etkinlikler adına, İzmirililere, Alsancak’ta bir resim kursunun açılışı ilginç bir duyuruyla iletilmektedir:

“*İtalyan Sanayi-i Nefise Mektebi- Meşhur İtalyan ressamlarından Mösyö Pizani tarafından Bellavista’dan Punta’ya giden üçüncü sokakta, 4 nolu hanesinde İtalyan Sanayi-i Nefise Mektebi’nin (Resim) şubesi küşad edilmiştir. Şakirdlerini resim akademilerine ihzâr etmiş olan Pizani, Roma Resim Akademisi’nden birincilikle mezun olduğu gibi şehrimiz menâzırına ait kıymet-dâr tablolarıyla da iştiâr etmiştir. Erkekler her gün, hanımlar pazar günü dokuzdan bire kadar müracaatle kaydolabilirler.*⁵⁸”

2- İzmir’de Oyun Yazarlığı Geleneği ve İzmirli Yazarlar

Hemen her aydının oyun yazarlığına yöneldiği Meşrûtiyet dönemi tiyatromuzun yazarlık hastalığı İzmir’de de ortaya çıkar. Tiyatroyu, batı etkinliğindeki piyeslerin yapılarını değerlendirmekten uzak aydınlarımız, Meşrûtiyet’in coşkusunu sahnede dile getirmek arzusuyla oyunlar yazmışlardır. Sonuçta, hemen bütün Meşrûtiyet dönemi oyunlarında olduğu gibi, sahne tekniği yönünden zayıf olan bu oyunlar da bir iki oynanışın ardından adlarıyla, yazarlarıyla unutulup gitmişlerdir... Ancak, sonuç ne denli olumsuz olursa olsun, İzmir’de

⁵⁵ **Ahenk**, 26 Temmuz 1918, Cuma.

⁵⁶ **Ahenk**, 15 Teşrin-i evvel 1918, Pazartesi.

⁵⁷ **Ahenk**, 17 Teşrin-i evvel 1918, Çarşamba.

⁵⁸ **Anadolu**, 14 Teşrin-i sani (Kasım) 1918.

tiyatro olgusunu incelerken bu konuya bakmak ve oynanan, yayınlanan yapıtları tanımak zorundayız.⁵⁹ Hemen çoğunda “güncel”i, “belgesel anlayışla” ve “tarihi yansıtmak kaygısıyla” yazılmış ortak konular bulduğumuz İzmirli oyun yazarları –şimdiki bilgilerimize göre şunlardır⁶⁰:

- 1- Mehmed Raif Bey: **:Osmanlı-İtalya Trablusgarp Muharebesi yahud Osmanlı Muzafferiyeti**, tarihi tiyatro, 4 perde 5 tablo, İzmir, 1327 (1911).
- 2- M. Sezai Bey: **Midhat Paşa yahud Hük-m-i İdâm**, Milli dram, 5 perde 3 tablo, İzmir, 1328 (1912)
- 3- Mehmed Sadullah Bey:**Köylü Mürşidi**, İzmir, 1329 (1913)
- 4- Mahmud Reşad Bey: **Osmanlı İstiklâli**, Tarihî Millî Temâşâ, 3 perde, İzmir, 1329 (1913). (Bu oyun 1913 yılında İzmir Sahne-yi Osmânî Heveskârân Cemiyeti’nce sahnelenmiştir.)
- 5- Fuad Melekzâde: **Edirne Müdafaası yahud Şükrü Paşa***, 4 perdelik tiyatro, İzmir, Mart, 1329 (1913)

Melekzâde Fuad Bey’i, bu oyunu dışında, İzmir’de yayınlanan gazetelerde yazdığı yazılarla askeri “imza” (binbaşı) olarak tanıyoruz. Ayrıca, **Ahenk** gazetesinde tefrika edildikten sonra basılan **Bir Ailenin Devr-i Hayatı** adlı bir romanı da vardır.⁶¹

6- Mehmed Sırrı Bey: **Gelin İntihâbı**, Millî Mudhike, İzmir, 1328 (1912); **Türk Kanı**, 2 perdelik, Millî Fâcia, İzmir, 1329 (1913); **Kafes ve Kümes**, Taaddüd-i Zevcâta Dair 3 perdelik Millî Mudhike, İzmir, 1340 (1914-1924); **Üvey Ana**, Mektebî Monoloğ, Piyes ve Menzûmeler, İzmir, 1340 (1924)- İçindekiler: 1- **Üvey Ana**-Manzûm Fâcia. 2- **Mekteb Firârisi**- Manzûm Muhavere. 3- **Niçin Sınıfta Kaldım**- Monoloğ. 4- **Feylesof Çocuk**- Monoloğ. 5- **İrkımızın Namusu**- 1 perdelik Manzûm Vatanî Fâcia; **Siyah Teselli** adlı bir uyarlamasını 25 Şubat 1924 günü Milli Sahne’nin oynadığını biliyoruz.

İzmirli oyun yazarları içinde en ünlüsü olarak dikkat çeken Mehmed Sırrı Bey, İzmir’de yayınlanan **Sadâ-yı Hak** gazetesinin hem sahibi hem başyazarıdır.⁶²

3- Hasan Tahsin ve Tiyatro

⁵⁹ Gökhan Akçura, **İzmir Şehir Tiyatrosu**.

⁶⁰ **Tiyatro Bibliyografyası (1859-1928)**, hazırlayan: T. Poyraz-N. Tuğrul, Millî Kütüphane Yayınları, Ankara, 1967.

* Edirne Müdafaası yahud Şükrü Paşa, dört perdelik tiyatro, muharriri: Melekzade Fuad/ Oynamak hakkı İzmir Sahne-i Bedayi Milli Tiyatro ve Heveskârân Kumpanyasınca mahfûzdur. Şems Matbaası’nda tab olunmuştur. İzmir, Mart 1329.

Oyunun 10 Mart 1913’te oynanışıyla ilgili bilgileri yapıtın ilk sayfalarında buluyoruz: “İzmir Sahne-i bedayi Milli Tiyatro ve Heveskârân Hey’eti Komisyon-ı Mahsusun Taht-ı Himayesinde olarak Mart’ın Onuncu Pazar günü akşamı yeni Pazartesi gecesi ve Onbirinci Pazartesi günü akşamı yani Salı gecesi Kemeraltında beyler Sokağı’nda müceddeden inşa olunan Osmanlı Sineması’nda (Kütüphane-i Milli) Sineması’nın masarifât-ı tesisiiye inşâiyyesi menfaatine aid olarak vaz-ı mevk-i temâşâ edilmiştir. Müessis ve müdir-i mes’ul A. Cevdet. / Edirne Müdafaası yahud Şükrü Paşa / gayet feci askeri milli dramı/mensûr ve besteli mersiyeli 4 perde 3 tablo Tevziât:

Edirne Valisi (İlhami Beğ), Şükrü Paşa-Edirne Kumandanı (Cevdet Beğ), Nuri Paşa- Edirne Fırka Kumandanı (İrfan Beğ), Hasan Beğ-Erkân-ı Harb Reisi (Hakkı Beğ), Hüsnü Beğ-Miralay (Ali Galib Efendi), Ali Beğ- Şükrü Paşa’nın yaveri (Şevket Efendi), Rüşdü Efendi-Şükrü Paşa’nın yaveri (Ahmed Fuad Efendi), Tevfik Efendi – Bölük Kumandanı Yüzbaşı (Ali Rıza Beğ), Ruhi Beğ-Süvari Yüzbaşısı (Sami Beğ), Ramiz Efendi-Edirne Eşrâfından (İsmail Beğ), Muhib Beğ-Efendi’nin mahdumu (Ali Nedim Beğ), Bir çocuk-felâketzede bir öksüz (Hakkı Beğ), Hüsnü Hanım-Ramiz Efendi’nin haremî (Roza Hanım), Münire Hanım-Muhib Beğ’in nişanlısı (Sultana Hanım), Fikriye Hanım-felâketzede (Tereze Hanım), Zabitân, Efrâd, Bulgar Zabitî, Toplar, Mecrûhlar, vesaire.”

⁶¹ F. Selda Çakaloğlu, **Mehmet Sırrı Sanlı’nın Hayatı, Hatıraları ve Üç Büyük Hikayesi**, İzmir, E.Ü. Edeb. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, No:314.

⁶² a.g.y.

15 Mayıs 1919 Perşembe sabahı, emperyalizmin kuklları olan Yunanlılar, Amerikan, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan savaş gemilerinin denetiminde İzmir’i işgale başlarlar. Evzon taburları, sıra sıra, Birinci Kordon’da kendilerini karşılayanlarla birlikte ilerlemektedirler. “Birden, bir kurşun sesi duyuldu; Evzon taburu önünde yürüyenlerden biri cansız yere düştü ve sonra her şey karmakarışık oldu.”⁶³

Şimdi, Kemeraltı Caddesi’nin girişinde, Garanti Bankası şubesinin bulunduğu yer askerî kıraathane idi. İlk kurşun burada atıldı, Hasan Tahsin de burada ülkesinin özgürlüğü uğruna şehit oldu. Kimdi Hasan Tahsin? Yaşam öyküsü pek ayrıntılı bilinmese de, asıl adı Osman Nevres’ten çok, dönemin Teşkilât-ı Mahsusa’sında kendisine verilen Hasan Tahsin Recep adıyla tanınan, Milli İstihbârat Teşkilâtı’nın verdiği görevlerle Avrupa’da tanınan, Milli İstihbârat Teşkilâtı’nın verdiği görevlerle Avrupa’da çalışmalar yapan yurtsever bir gençti.⁶⁴

İşte, bugün Ulusal Kurtuluş Savaşımızı başlatan ilk kurşunu atan kahraman olarak tanıdığımız Hasan Tahsin’i, 1918 yılı sonunda, İzmir’de yayımladığı **Hukuk-ı Beşer** (Les Droits de l’Homme) gazetesıyla de tanıyoruz:

“Ser-muharrir: Hasan Tahsin Recep Müdür-i Mes’ul: Doktor Avni Muhiddin

HUKUK-I BEŞER

*Hukuk-ı âbâdîyi müdafaa, hakikatten ayrılmaz, hadim-i beşeriyet, hür gazetedir, genç mefkûrelere sahifeleri açıktır. İdarehanesi: Frenk Mahallesinde Bakırcıyan Ferhânesi.*⁶⁵”

Frenk Mahallesi’nde Bakırcıyan Pasajı’nda bulunan matbaasında gazetesini çıkarmaya çabalayan aydınlıkçı, ileri düşünceli Hasan Tahsin, toplumumuzun ve İzmir halkının sorunlarına gösterdiği ilgisiyle de dikkat çekiyor, savunduğu düşüncelerle İzmir’de sık sık suçlanıyordu. Suçlandığı konulardan birisi de “tiyatroydu”, “eğlence yerlerinde, tiyatlara kadınlarımızın yüzlerini açarak gitmelerini istemesiydi”.

Doğal olarak tutucu çevrelerden sert tepkilerle karşılanan bu düşüncesi, Hasan Tahsin’i inançlarında yılmınlığa düşürmese de, bizleri İzmir Millî Kütüphane’de bulunan eksik **Hukuk-ı Beşer** sayıları içinde yaptığımız arama üzüntüye düşürdü. Bu konuda Bilge Umar’ın sunduğu bilgilerden yola çıktık⁶⁶ ve Hasan Tahsin’i, “başkalarının namusuna hürmek

⁶³ Bilge Umar, a.g.y., Bilgi Yayınları, Ankara 1974, s. 116.

⁶⁴ Bilge Umar, a.g.y., s. 116-119.

⁶⁵ 2 Kanun-ı evvel (Aralık) 1918, Pazartesi günü **Hukuk-ı Beşer** başlığı.

⁶⁶ Bilge Umar, a.g.y., s.118-119.

etmemekle suçlayan”, İzmir’in işgal yıllarında Yunanlılarla işbirliği yaptığı için yurtdışına sürülen, 150’likler listesinde yer alan **Köylü** gazetesi sahibi ve başyazarı Mehmet Ref’et’in Hasan Tahsin’e verdiği cevabı buraya aktarmakla yetindik:

“İTTİHADÇILARIN KAHRAMANI KİMDİR?!..

Dinime ta’n eden bari müslüman olsa

Bu memlekete Bolşeviklik sokarak bulanık suda avlanmak isteyen Huku-ı Beşer’i çıktığı gündən beri görüyorduk; adını işittiğimiz gün büyük bir hürmet beslediğimiz bu büyük vatanperverin son tutuğu yolda pek küçüldüğünü gördüğümüz zaman şekâvet-i medeniyyenin yani gazeteci şantajcılığının insanları ne kadar alçalttığını hayretler etmiş idik. Daha dün İttihad ve Terakki kahramanı olarak Buxtonları öldürmek için Romanyalara koşan, daha dün Tokatlıyan’da Enver için söz söyleyeni öldürürüm diye bağırın ve İzmir’e Tal’at (Paşa) tavsiyesiyle gelerek bir yurd edinmeğe çalışın bu kahraman kadınlarımızın yüzlerini açarak tiyatrolara, eğlencelere gidelim teranesiyle hürriyet-i kelâm ve vicdana mâlikiyetini iddia ederken başkalarının namusuna olsun hürmet etmiş olsaydı milletin kalbinde kazanmış olduğu yüksek makamı tarih sahifelerinde lekelememiş olurdu.

İşte bu kadar. Bundan başka kendisine yazacak ne sözümüz, ne de yerimiz vardır...(İmkansız/Mehmet Ref’et).⁶⁷”

4- İzmir’de “Bir Müsâmere”

1918 yılının İzmir’i tiyatro toplulukları yönünden ilginç bir görünüm içindedir. Sahne-yi Bedâyi’nin ardından kurulduğunu öğrendiğimiz Sahne-yi Osmânî Heveskârân Cemiyeti⁶⁸, Milli Kütüphâne Heyet-i Temsiliyesi, Heveskârân Heyet-i Temsiliyesi adlı İzmir tiyatro topluluklarının yanında, daha çok geleneksel tiyatromuza bağlı kalan, ortaoyuncu olarak ünlenen, tulûât yaparak “komik-i şehîr-ünlü komik” diye tanınan Behçet Efendi’nin Kumpanyası 1918 yılında İzmir’in en güçlü topluluğu olarak öne çıkar. Bu topluluklara 1919 yılında Nuri Bey ve Kumpanyası⁶⁹, Temsiliyesi’nin (1920) ve bunların birleşiminden oluşmuş

⁶⁷ **Köylü**, 17 Kanun-ı evvel (Aralık) 1918, Salı. 1908 yılından beri yayımlanan **Köylü** gazetesinin, gördüğümüz sayılarından edindiğim izlenimlere dayanarak, İzmir’in işgalinden sonra şu başlığı kullanarak yayımlanması ilginçtir: “Türk, Fransız ve İngiliz dilleriyle her gün sahları çıkar; her şeyden yazar, esnâf, köylü, işçi kardaşların iyiliğine çalışır; ahâli dostu Türk gazetesidir.”

⁶⁸ Bu tiyatronun adını Nuri Genç söylemektedir: “324 [1908 –E.S.] yılında Gümrükçü Cevdet adındaki arkadaşımızın teşebbüsüyle (Sahne-i Bedai) tiyatro cemiyeti teşekkül etmişti. Bunun peşi sıra 1325’te [1909 – E.S.] Sami Bey’in riyasetinde (Sahne-i Osmânî Heveskârân Cemiyeti) kuruldu.” Bkz. “İzmir’in Canlı Tiyatro Tarihi”, Nuri Genç, **Tiyatro Dergisi**, İzmir, 1948 (Ekim), s.21-22, s.5 ve14. Buradaki bilgilerle bizim verdiğimiz bilgiler çelişmektedir. Değerlendirmek için 37. dipnot metnine bakınız.

⁶⁹ Nuri Genç, **a.g.y.**, s.14.

Türk Sahnesi (1920) ile Karşıyakalı Kaf Kemal'in İzmir Heyet-i Temsiliyesini (1922), görüşümüze göre Şark Temâşâ Derneği'nin ad değiştirmesiyle ortaya çıkan Şark Tiyatro Heyeti'ni (1924) ve İzmir'e ait olduğunu sandığımız (?) Anadolu Temâşâ Heyeti'ni (1926) ekleyebiliriz.

Bugün kurucularından, ünlenmiş oyuncularından çoğunu tanıyamadığımız İzmir tiyatro topluluklarından Behçet Efendi Kumpanyası ile Heveskârân Heyet-i Temsiliyesi'nin 1918 yılının 20 Aralık günü gerçekleştirdikleri "Bir Müsâmere" İzmir'in toplumsal yaşamını yansıtması açısından çok ilginçtir:

"BİR MÜSÂMERE- *Türk, Ermeni ve Rum kumpanyalarının iştirakiyle ahiren vefat eden sanatkâr-ı şehîr AHMED ŞEFİK BEĞ'in tezkîr nâmı için kânun-ı evvelin 20. cuma günü gündüz ikide hanımlara ve akşamı sekizbuçukta umuma İZMİR TİYATROSU'nda:*

1- *Sakallı Gelin, Komedi raks, 1 perde: Behçet Efendi Kumpanyası tarafından.*

2- *İstanbul Gülü, Operet, 1 perde: Zaharya Martika Kumpanyası tarafından.*

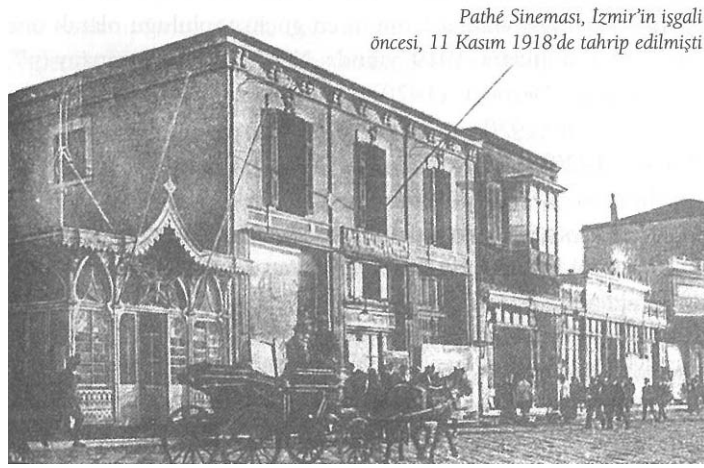
3- *Sanatkârın Kalbi, Dram, 1 perde: Mınak Efendi Kumpanyası tarafından.*

4- *Zor Nikâh, Komedi, 1 perde: Heveskârân Heyeti tarafından. Arapça dans, alafranga raks. Biletler Beğler Sokağı'nda İkbâl Ticarethânesi'nde satılmaktadır.⁷⁰"*

İzmir'de yayımlanan **Anadolu** gazetesinin 19 Aralık 1918, perşembe günlü sayısında rastladığımız bu duyuruda adları geçen Türk tiyatro topluluklarını ad olarak da olsa biliyoruz. Yine tiyatro tarihimiz içinde Osmanlı Tiyatrosu'ndan (1870-1882) sonra en önemli topluluğumuz olarak tanınan Minakyan'ın Osmanlı Dram Kumpanyası'nın bu duyuruya göre İzmir'e turneye geldiğini anlıyoruz. Peki, Zaharya Martika Kumpanyası'na kimliğini veren Zaharya Martika kimdir?

---

⁷⁰ **Ahenk**, 20 Kanun-i evvel 1918, Cuma.

H.S. Solomonides'in aktardığı bilgiye dayanarak, Zaharya Martika'nın İzmirli ünlü bir Rum tiyatro oyuncusu olduğunu söylüyor, adına anma günü düzenlenen Ahmed Şefik Bey'i tanıyamadığımı belirtiyorum!..

Yine elimizdeki bir oyun afişine göre (Solomonides, s.258), İzmir'deki değişik ulusların topluluklarından birisince oynanan (**Bebek Temâşâsı**- Nos Poupées-Revue en 1 Acte-Par Silvio L'Epithéoritis- Mise en scene: M. Ch. Wilkinson-Chorégraphie: Mme.S.Bon) adlı revü Karşıyaka Fakirleri Menfaatine yazısını afişinin üstünde taşıyıp, 30 Nisan 1917 pazartesi günü oynansa da şimdilik bize bir şey söylemiyor!..

5- Kurtuluş Savaşı ve İzmir Tiyatro Toplulukları

İzmir'deki tiyatro topluluklarımızın, özellikle 1919 yılından sonra, oyunlarını daha çok Türklerin çoğunlukta bulunduğu semtlerde açılan tiyatro binalarında sürdürdüklerini görürüz. 1911 yılından beri İzmir'e bir kütüphane ve tiyatro, sinema binası kazandırmaya çalışan İzmir Milli Kütüphane Cemiyeti, 1913 yılında Beğler Sokağı'nda yapımını tamamladığı Milli Sinema'nın sahnesini İzmir'in tiyatro topluluklarına açmaktadır.

Yine Keçeciler semtinde, şimdiki Anafartalar Caddesi'nin üstünde bulunan Lâle Sineması'nın (şimdi oraya Lâle İşhanı yapıldı) yerinde Şark Tiyatrosu vardır. Yazlık tiyatro olduğunu sandığımız ve yerini kesin olarak belirleyemediğimiz Mezarlıkbaşı'ndaki Ferah Tiyatrosu ile tiyatro olarak da kullanılan sinemalarıyla İzmir, artık tiyatro alanlarına sahiptir. Günümüzle oranlanamayacak bir zenginlik içinde, İzmir işgalinin, Kurtuluş Savaşımızın tiyatro sanatına getirdiği bütün olumsuzluklara karşın İzmir'de tiyatro vardır...

Milli Kütüphane Tiyatrosu'nda, Heveskârân Heyeti, İbnürrefik Ahmet Nuri Bey'in **Tecdid-i Nikâh**'ını⁷¹, **Himmet Ağa'nın İzdıvacı**⁷² adlı müzikli oyunu, **Leblebici Horhor Ağa**'yı⁷³, **Ah Şu Karım**'ı⁷⁴ oynarlarken, yine İzmir'de yayımlanan **Müsavat** gazetesindeki bir duyuru ilginçliğiyle dikkat çekmektedir.

"Keçeciler'de ŞARK TİYATROSU'nda Behçet Efendi ve Kumpanyası tarafından genç sanatkârlarımızdan Nuri Bey ve Kumpanyası'nın iştirâkiyle 1 Nisan salı günü gündüz hanımlara akşam beylere: Gülhaniyân Efendi'nin Şerefine[?- E.S.] Dersaadet'te pek çok

⁷¹ **Ahenk**, 18 Şubat 1919, Salı.

⁷² **Ahenk**, 6 Mart 1919, Perşembe.

⁷³ **Ahenk**, 14 Mart 1919, Cuma.

⁷⁴ **Müsâvat**, 1 Nisan 1919, Salı.

*alkışlara mazhar olan dram AKTRİS NİNA. Hissî, feci dram 5 perde-Gece vesikalari mevcuttur.*⁷⁵”

İzmir’de, Meşrûtiyet döneminin en ünlü oyuncusu olarak öne çıkan “komik-i şehîr” Behçet Efendi’nin yönetimindeki topluluğunun, Heveskârân Cemiyeti ile birlikte Beğler Sokağı’ndaki “Millî Kütüphane Sinema Tiyatrosu”nda İzmirli oyun yazarlarından M. Sezai Bey’in **Şehid-i Hürriyet yahud Hük-m-i İdâm** adlı “hissî, cinâî, fecî ve müdhiş dramını”, 19 Ocak 1919 pazar günü oynadıklarını görürüz.

Oyunun nasıl oynandığını bilmesek de, temsilin Behçet Efendi Kumpanyası’nın “aktörlerinden İrfan Efendi ile aktris Katina Hanım menfaatlerine” oynanacağını duyurulması⁷⁶ bize İzmirli iki sanatçı adını daha öğretir. Komik Hakkı Efendi’nin Tanzimat döneminden kalan bir oyuncu olduğunu bilmemizin ötesinde Ahmed Şefik Bey’i tanıyamamamız bir sorun olarak ortada dursa da, yeni oyuncu adları duymamız bize tiyatro sanatının potansiyelini göstermeye yeter sanırım. Çünkü bu tür açıklamalar ve “oyuncu menfaatine oynamalar” bize sürekli yeni adlar kazandıracak, İzmir’de oyuncu yapısının bilinmesine yardımcı olacaktır.

Irgat Pazarı’ndaki Osmanlı Sinema ve Tiyatrosu’nda Behçet Efendi Kumpanyası, 31 Ocak 1919 günü, **Gece Kuşları** adlı oyunu temsil ederlerken⁷⁷, aynı gece Heveskârân Heyeti’nin İzmir Tiyatrosu’nda İ. Ahmed Nuri Bey’in **Ceza Kanunu**’nu sahnelemesi günümüz için ilginç bir örnek sayılmalıdır. 1994 yılında İzmir, yerleşik tiyatro olarak tek devlet tiyatrosuyla yetinirken, aynı İzmir kenti halkı, 1919 yılında gece sokağa çıkma yasaklarının olduğu günlerde, savaş ortamı içinde, iki tiyatro topluluğuna destek oluyor, “İzmir’de tiyatro olmaz, sanat olmaz diyenlere” inat, dışarıdan gelen toplulukların da gösterilerini izleyebiliyor:

*“OKUMADAN GEÇMEYİNİZ!” ...Beğler Sokağı’nda Milli Sinema Tiyatrosu’nda İzmir Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin menfaatine mahsus Sonbahar Müsameresi: Teşrin-i evvelin 16. Perşembe gündüz saat tam 3’de hanımefendilere ve gecesi saat tam 8.30’da beyefendilere henüz İzmir’de görülmemiş bir sahne ŞAHİNYAN EFENDİ VE KUMPANYASI tarafından İKİ AHBAB ÇAVUŞLAR –Hissî, müdhiş dram-, Kına gecesi alaturka çengiler vesaire, Mekteb-i Sanayi Mızıkası, İzmir’in meşhur hânende ve sâzendelerinden mürekkebe mümtaz bir saz takımı. İşbu emr-i hayıra fahriyen iştirakedecektir.*⁷⁸”

Bugün algıladığımız sunuş biçimlerinin dışında bir yöntemle, tiyatro ile değişik eğlencelerin ve gösterilerin bir arada bulunması bize ters gelse de günün beğeni düzeyini göstermesi, tiyatro olgusu ile müsamere ayrımlarının daha oluşmamış olması gibi özellikler, dönemin tiyatro kavramının algılanış biçimine yardımcı olmaktadır.

15 Mayıs 1919’dan başlayarak işgali yaşayan İzmir kentinin çektiği acıların bir değerlendirmesini burada yapacak değilim; yalnız, Kurtuluş Savaşı’nın ilk günlerinden – özellikle- başlayarak taradığımız gazetelerinin hemen her sayısı yaşanan acılı günlerin bir kanıtıdır.

⁷⁵ **Müsâvat**, 1 Nisan 1919, Salı.

⁷⁶ **Ahenk**, 19 Kanun-i sâni 1919, Pazar.

⁷⁷ **Ahenk**, 31 Kanun-i sâni 1919, Cuma.

⁷⁸ **Ahenk**, 13 Teşrin-i evvel 1919, Pazar.

“İzmir Beynelmilel Sansür Hey’etinden: Bundan böyle tiyatro vesairden başka gazete neşriyatları da hey’etce tadvik edilecektir” (**Ahenk**, 27 Eylül 1335/1919, No: 7184) başlığını taşıyan bildiriyle sıkıdenetim daha da artırılmaktadır. Yalnızca imzası yayınlanan bir başmakalenin iki sütunluk boşluğu, Yunan sıkıdenetimini beğenmediği yazılardan çıkartılmış satırlar, paragraflar, sözcükler; yazılması yasak konuları-ki bunlar Türk ordusunun, Ankara’nın durumuyla ilgilidir- yazmak, okura ulaştırmak için değişik yolların izlenmiş olması, yabancı gazetelerden aktarma haberlerle işgalcilerin yalanlarını sergileme uğraşları; Kurtuluş Savaşı’nın mutlu sonu için didinmeler; bunlar, gazetelerde gözlemlenmektedir. Bunlara ek olarak, yaşanan acıların yanında, sanatın bir “moral gücü” oluşunu belirleyen, sanki savaşın acılarını İzmir yaşamıyormuşcasına tiyatro, sinema, vb. eğlencelerin duyuruları, değerlendirmeleri...

Savaş koşullarının çok açık olarak ortaya çıktığı, Kurtuluş Savaşımızın yaşandığı günlerde, İzmir’de, Şark Temâşâ Derneği ile İstikbâl-i Osmânî Heyet-i Temsiliyesi’nin birleşiminden oluşan Türk Sahnesi, Türklerin oturduğu Keçeciler semtindeki Şark Tiyatrosu’nda İzmir’in ünlü oyuncusu “Komik-i şöhret-şiâr Behçet Efendi” yönetiminde, 1920 yılının Ramazan ayında, “8 ramazan çarşamba günü akşamı yani perşembe gecesi”, **İhanet yahud Bir Kızın Sadakati**⁷⁹ adlı “gülünçlü oyunu” -bizim komedi demekte direndiğimiz şu günlere inat- oynamaktadırlar. Türk Sahnesi, 1920 yılı yaz mevsiminde, birbiri ardına **Kurnaz Çocuk yahud Şeytan Tuzağı (Şa’saali oyun)**⁸⁰, **Namus, Sitoraki**⁸¹, **Othello**⁸² oyunlarını oynamaktadırlar. Bu oyunların duyuruları içinde, özellikle **Othello**’nun duyurusunda yer alan şu cümle, “memleketin en güzide şantöz, aktris ve muganniye Mari Hasibe Hanım’ın iştirakiyle”⁸³, bize azınlıktan bir kadın oyuncuyu tanıtırken, adında yapılan değişiklik de dönemin oyuncu anlayışını algılamamıza yardımcı olmaktadır.

5 Eylül 1920 pazar günü **Ahenk** gazetesinde yayınlanan bir duyuru bize İzmir’in işgal altında oluşunun dışında, “çokuluslu” oluşunun da ilginç bir örneklenmesini yansıtır:

---

⁷⁹ **Ahenk**, 27 Mayıs 1920, Pazartesi

⁸⁰ **Ahenk**, 1 Haziran 1920, Salı.

⁸¹ **Ahenk**, 11 Haziran 1920, Çarşamba.

⁸² **Ahenk**, 19 Ağustos 1920, Perşembe.

⁸³ **Ahenk**, 19 Ağustos 1920, Perşembe.

“AT CANBAZLARI- *Fevkâlâde müsâmaresi: Şehrimiz İtalyan yetimleri ve fukarası menfaatine/İzmir’de Fransız Konsulatosu iksâlinde Büyük Bahçe derununda SİRK at canbazları fevkâlâde müsâmeresi şehrimiz İtalyan Fukara ve yetimleri menfaatine olarak mâh-ı hâlin efrencinin 6. pazartesi günü öğleden sonra alafranga saat 5’de verilecektir, bu defaki oyunlar cidden akla hayret verecek fevkâlâde fedakârlıklar ile yapılacaktır.*⁸⁴”

1920 yılı İzmir’inde bir eğlence yeri olarak bilinen Büyük Bahçe yakınında kurulan “sirk”, İzmir’in yabancı olmadığı gösterilerden biridir. Bu gösterinin yanında, İzmir’de, yine 1920 yılında çalışmalarına başlayan “Dâr-ül Mûsiki”, müzik heveslilerine Karantina’da ve Karşıyaka’da dersler verildiğini, değişik çalgıların öğretildiğini bir duyuruyla bildirmektedir.⁸⁵

Yine aynı günlerde, Kokaryalı Merkez Sineması’nda, “Yunan Kralı müteveffa Aleksandr’ın cenaze alayı”nı gösteren filmle, **Tezâd-ı Nisvân** adlı “hissi, esrâr-engiz, âşık-âne müessir dram”ın gösterileceği duyurulmaktadır.⁸⁶

Kurtuluş Savaşı, 1921 yılında İzmir’de tiyatro gösterilerini azaltmıştır. Türklerin yaşadıkları semtlerde, Şark ve Ferah Tiyatrolarında, Milli Sinema’da, Osmanlı Sineması’nda, tiyatro ve sinema gösterilerinin birlikte sürdürüldüğünü görüyoruz:

“*Bu akşam Keçecilerde vaki Şark Tiyatrosu’nda Şark Temaşa Derneği ve İstikbal-i Osmanî kumpanyaları tarafından arzu-yı umumi üzerine PAKDAMEN, hissi, cinai, müdhiş dram perde: 6. Aynı oyun yarın gündüz saat 1’de Bülbüli Salih Beğ ile muganniye-i şehire Hasibe Hanım’ın iştirakiyle hanımefendilere de gösterilecektir.*⁸⁷”

Şark Temaşa Derneği Tiyatrosu’nun yanında İstikbal-i Osmanî Kumpanyası’nın yöneticilerini ve kadrosunu bilmiyoruz. Bildiğimiz bu iki topluluğun 3 Kanun-i sani 1337 (1921) akşamı Şark Tiyatrosu’nda **Kripsî** adlı hissi, cinai 4 perdelik müdhiş dramı temsil edecekleridir.

Fakat bugünlerde, yeni bir sanat olarak sinemalar daha çok ilgi çeker. Irgad Pazarı’nda Osmanlı Sineması’nda “İzmir’de birinci def’a olarak vahşi bir adamın sergüzeşti TARZAN 6 perde olarak gösterilir (**Ahenk**, 3 Kanun-i sani 337(1921). Yeni açılan İkiçeşmelik Sineması’nda⁸⁸ muhteşem filmler gösterilirken, Milli Sinema’da **NewYork Esrarı**, **Paris Esrarı** serileri, Osmanlı Sineması’nda **Canbazhane Kralı**, **Çivid Rengi Çin**, 15 sersiyile sunulmaktadır.

⁸⁴ **Ahenk**, 5 Eylül 1920, Pazar.

⁸⁵ **Ahenk**, 20 Aralık 1920, Perşembe.

⁸⁶ **Ahenk**, 26 Aralık 1920, Pazar.

⁸⁷ **Ahenk**, 2 Kanun-i sani 1337 (1921), adet: 7411, s.2.

⁸⁸ **Ahenk**, 11 Mayıs 1921, Çarşamba.

Sineması'nda **Canbazhane Kralı, Çivid Rengi Çin**, 15 serisiyle sunulmaktadır. Varlıkları üstüne bugün hemen hiç birşey bilmediğimiz bu sessiz sinema örnekleri içinde **Kürd Prensesi Sonya** gibi ilginç adlı filimler de karşımıza çıkar. Ferah Tiyatrosu'nda Kaf Kemal Bey'in topluluğunun oynadığı **Heykeltıraş yahud Korkak Ressam**⁸⁹, **Kadın Kalbi**⁹⁰ oyunları, "kantolar, danslar ve tegannilerle" birlikte sunulmaktadır. 1921 yılı Ramazan'ında en büyük eğlence sinemasının yanında yine de tiyatrodur:

*"Fevkalade Tiyatro-/Gülünçlü Bir Gece/ Ramazan'ın 27. cumartesi günü yani pazar gecesi Mezarlıkbaşı'nda "Ferah" Tiyatrosu'nda K. Kemal Beğ'in idaresinde olan kumpanya tarafından İzmir'in en maruf sinemalarından Yıldırım Selahaddin Beğ'in şerefine olarak NASREDDİN HOCA nam milli piyes vaz-ı sahne edilecektir. Bu hayırlı müsemereyi tertib eden mezkur kumpanya müdürü K. Kemal Beğ'i takdir ederiz. Muhterem tiyatroperveranın mezhur tiyatroya gitmelerini tavsiye ederiz. Bilhassa Yıldırım Selahaddin Beğ tarafından "Sermayesi Dört Metelik" namında vereceği monolog hakikaten ibretimiz bir seyahat-i fevkaladedir. İşbu müsamereye Komik Behçet Beğ'in de iştirak edeceği haber alınmıştır. Takdir ederiz."*⁹¹

İşgalin sancıları ve Kurtuluş Savaşı'nın umutları içinde yaşayan İzmir, bu yıllarda kapalı şehir kimliğindedir. İzmir'e dışarıdan tiyatro topluluklarının gelmesi güçleştiği için kentin kendi toplulukları gösterileriyle halkımızın moral yönüne katkıda bulunmaktadır. İşte bu tür bir moral yönüne katkıda bulunmaktadır. İşte bu tür bir moral gösterisi, Namık Kemal'in **Kara Belâ** adlı yapıtının sahnelenmesi girişimiyle 1922 Şubat'ında gerçekleşmektedir:

*"Pek yakında Heveskârân Heyet-i Temsiliyesi tarafından İzmir'de Milli Sinema'da mevki-i temâşâyâ vaz' edileceğini istihbâr ettiğimiz edib-i muazzam Kemal merhumun Kara Belâ nâm merak-âver piyesinin şimdiden ihzâr edilmekte olan dekorlarıyla pek mükemmel bir sahne-i edeb teşkil ve provalarına da ehemmiyetle devam edilmekte olduğundan şu muazzam, mükemmel piyesin gençlerimiz tarafından muvaffakiyetle oynanacağını ümid etmekteyiz. Memleketimizde bu gibi tehzîb-i ahlâk ve tenvîr-i efkâra bâdi âsâri temsil edecek ve halkımızın rağbetine mazhar olacak bir heyet-i temsiliyenin mevcûd bulunmamasından pek müteessir idik. Tiyatronun bir dâr-ül-edeb olduğuna müdrük olan gençlerimizin bu suretle bir heyet-i temsiliye vücûda getirmiş olmalarından kendilerini tebrik ile beraber muvaffakiyetlerini de temenni eyleriz."*⁹²

⁸⁹ **Ahenk**, 11 Mayıs 1921, Çarşamba.

⁹⁰ **Ahenk**, 5 Ocak 1921, Pazartesi.

⁹¹ **Ahenk**, 5 Haziran 1337 (1921) Pazar,

⁹² **Ahenk**, 20 Şubat 1922, Cumartesi.

Kara Belâ oyununun oynanışından önce, “İzmir’de ilk defa olarak muazzam Türk filmi” tanımlamasıyla, Kordon’daki İzmir Tiyatrosu’nda oynatılan **İstanbul Gülü** filmini gerçekte ad olarak sinema kronolojimizde bulamıyoruz, ancak filmin Muhsin Ertuğrul’un çektiği **İstanbul’da Bir Facia-i Aşk**’ın kısaltılmış adı olduğunu sanıyoruz.⁹³ Kurtuluş Savaşı’nın acıları içinde geçen bu günlerde, hem sinema, tiyatro gösterilerini yaşamak, hem de “Asya-yı Suğra Ordusu Kumandası Ferik Ceneral Anastas Papulas”ın tebliğ-i resmîlerini okumak gerçekten acıdır:

“Harekât-ı Askeriye Tebliğ-i Resmî: Matbuât Kalemî’nden resmen tebliğ olunmuştur. Rumî 20 Eylül (3 Teşrin-i evvel) 1921 tarihli vaziyet-i askeriye raporudur:

Eskişehir Cebhesi- Sol cenahızda tarafeyn seyrek piyade ateşi. Afyonkarahisar Cebhesi-Şiddetli düşman süvari kuvvetleri toplarla ve ehemmiyetli piyade kuvvetleri tarafından himâye edilerek Afyonkarahisar havasındaki askerlerimize karşı taarruz teşebbüsünde bulunmuşlardır. Askerlerimiz taarruza geçerek düşmanı tard ve def etmişler ve büyük zâyîât verdirmişlerdir. Bizim zâyîâtımız gayet küçüktür. Asya-yı Suğra Ordusu Kumandanı Anastas Papulas.⁹⁴”

1922 yılı gösterileri ve sayısal bakımdan az olsa da, döneme egemen olan başlıca tiyatro toplulukları, Behçet Efendi Kumpanyası ile Kaf Kemal’in yönetimindeki İzmir Heyet-i Temsiliyesi’dir. Behçet Efendi Kumpanyası, Keçeciler semtindeki “Şark” tiyatrosunda, geleneksel tiyatromuzun önemli bir örneği olan **Kanlı Nigâr Batakhânesi yahud Bekrî Mustafa** adlı oyunu oynarlarken⁹⁵; Mezarlıkbaşı’ndaki “Ferah” tiyatrosunda **Lezâiz-i Aşk** oyununun “Kaf Kemal Bey”in şerefine” oynandığını, “İzmir Heyet-i Temsiliyesi’nin ise Halit Fahri Bey’in Darülbedâyi’de oynanan oyunu **Baykuş**’u başarıyla oynadığını görüyoruz...⁹⁶

1922 yılının ilginç bir gösterilerinden, İzmir’de yaşayan ve ticaretle uğraşan İranlılar için İzmir’e gelen Kafkas Operet Kumpanyası’nın 21 Haziran 1922, Çarşamba günü oynadığı **Arşın Mal Alan** opereti de bu yılların cılız turne girişimlerinin örneğidir.1921-1922 yılı, İzmir kentinde tiyatro binası olarak da kullanılan birçok sinema salonunun açılışına tanık olunur: Kokaryalı Merkez Osmanlı Sineması, İkiçeşmelik Sineması (daha sonraları adı Ankara, Tan sinemaları olarak değişecektir), Millî Sinema, Irgat Pazarı’nda Osmanlı Sineması, Basmahane’de Safa Sineması.⁹⁷

6- Mustafa Kemal Kordon’da Sinema Palas Tiyatrosu’nda

İzmir’in işgaliyle başlayan (15 Mayıs 1919) Ulusal Kurtuluş Savaşımız, 9 Eylül 1922 günü, ülkemize saldıran emperyalistlerin denize dökülüğüyle yeni bir kimlik kazanırken, Cumhuriyet’in duyurulmasına da bir yıllık süre kalıyordu. İzmir kenti cumhuriyet tiyatrosunun etkinliklerine hazırlanırken tiyatromuz, artık Darülbedâyi topluluğunun egemenliğindeydi.

İzmir’e düzenlediği turne sırasında, büyük kurtarıcımızın varlığı tiyatromuzun en önemli sorunlarından biri olan Türk kadın oyuncularının da tiyatro sahnelerinde polis denetiminden⁹⁸, gericilerin baskı ve saldırılarından⁹⁹ korkmadan ve kaçmadan oyun oynama özgürlüklerini getiriyordu.

Lozan’da Türkiye Cumhuriyeti’nin varlığı oluşturulurken, İzmir’de, yine İzmir’in bir tiyatro topluluğu olan Heveskârân Cemiyeti, Darülbedâyi’nin oynadığı bir oyunu, savaşın acılarını sarmak için, Kurtuluş Savaşımızda yaralananlar için sahneliyor:

⁹³ **Ahenk**, 4 Şubat 1922, Cuma.

⁹⁴ **Ahenk**, 7 Teşrin-i evvel 1922, Cumartesi.

⁹⁵ **Ahenk**, 11 Nisan 1922, Pazar.

⁹⁶ **Ahenk**, 18 Ocak 1922. Çarşamba.

⁹⁷ **Ahenk**, 21 Haziran 1922.

⁹⁸ Bkz: Özdemir Nutku, **a.g.y.**, s.140-143,

⁹⁹ Bkz: Metin And, **Meşrutiyet Tiyatrosu**, s.18. (1909 yılı Şubat’ında İzmir Sporting Klub’de İttihad ve Terakki Cemiyeti’nin düzenlediği bir temsili gericiler basmış, tiyatroya kadınların erkeklerle birlikte gidişini engellemeye çalışmışlardır. Ayrıca bkz: Solomonides, **İzmir’de Tiyatro**, s.188-189.

“Mah-ı hâlin 25. Cuma günü gündüz saat ikide Bela Vista’da Palas Sineması’nda hanımlara ve beğlere birlikte Punta’da 102 numaralı hastahanedeki bulunan ma’lûl gaziler menfaatına hastahane ser-tabibi kaymakam Avni Bey’in himayesinde fevkâlâde müsâmere-i edebiye Darûlbedâyi temsillerinden KENDİNİ BİL!- Piyas: Muharriri-Halid Fahri. Heveskârân Cemiyeti tarafından temsil edilecektir. Bir de aralarında ince saz takımı icrâ-yı ahenk edecektir.¹⁰⁰”

Okuduğumuz duyurunun en ilginç yönünün hepimizin dikkatini çekeceğini sanıyorum. Oyun, Palas Sineması’nda hanımlara ve beylere birlikte sunulmaktadır! Artık, kadınlar için ayrı, erkekler için ayrı, İzmir’de yaşayan azınlıkları düşünerek kadınlı, erkekli ortak gösteriler dönemi kapanmaktadır!

İzmir kenti, tiyatro izlemenin dinsel bir korkuyla, gelenek-görenek baskısıyla bölündüğü gösterilerden artık uzaklaşmaktadır! 1923 yılı İzmir’inin en lüks sinema ve tiyatro salonu olarak yargıdan kurtularak kalan Gündoğdu semtindeki İzmir’in en eski sinema ve tiyatro salonlarından Sinema Palas Tiyatrosu 29 Temmuz 1923, Çarşamba günü, tiyatro tarihimizin en görkemli, mutlu gösterisine hazırlanmaktadır. Darûlbedâyi Heyeti İzmir’dedir. Topluluk büyük bir coşku içinde, yoksullarla savaşıyor “Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal”in de katılmak için söz verdiği oyunları için sahneyi genişletmekte, dekorları oluşturmaktadır:

“KORDON’DA SİNEMA PALAS TİYATROSU’NDA Temmuz’un 29. Pazar günü akşamı saat 10’da hanım ve beyefendilerle birlikte temsilimize teşriflerini vaad buyuran

Birinci Temsil

HİSSE-İ ŞÂYİA

Komedi: 3Perde

Nakili: İbnürrefik Ahmet/Nuri Beğ

İstanbul Darûlbedâyi Sanatkârları Tarafından Edilecektir.

Tevziât

Bicân Efendi: Fikret Beğ

Faika Hanım: ŞenbiğHanım

Tahir Beğ NureddinŞefkati

Mahmûre Hanım Vedia Hanım

Necmi Muvahhid Beğ

Nesibe Hanım Mina Hanım

Fiyatlar: Birinci sınıf: (200), ikinci sınıf: (150), üçüncü sınıf: (100) kuruş, balkon kâmilan hanımefendilere tahsis edilmiştir. Fiyatı: (200) kuruştur. Abonmanlar bu müsâmere için muteber değildir. Muhterem halkımıza bir suhûlet olmak üzere biletler şimdilik tiyatro gişesinde ve Karşıyaka’da Salih ve Arif beyler’in otelinde satılmaktadır. Müsâmere için (Dumlupınar) vapuru 9.15’de Karşıyaka iskelesinden hareket edecek ve müsâmere hitamında tiyatro önünden hareketle temâşâ-gîrleri alarak Karşıyaka’ya avdet edecektir. Hükümet ve Göztepe hatlarına tramvay temin edilmiştir.¹⁰¹”

Lozan Antlaşması’nın (24 Temmuz 1923) imzalanışının ardından İzmir’de, büyük kurtarıcımızın adına düzenlenen ve kendisinin de katılarak yeni bir anlam kazandırdığı bu gösteriyle ilgili ilginç anılar Vasfi Rıza Zobu’nun anılarında¹⁰² çok güzel bir biçimde etkileyici ve belgelere dayanılarak anlatılmaktadır.

¹⁰⁰ **Ahenk**, 25 Mayıs 1923, Cuma.

¹⁰¹ **Ahenk**, 29 Temmuz 1923, Pazar.

¹⁰² Vasfi Rıza Zobu, **a.g.y.**, s.78-86.